

Verden må ikke glemme

I Wien bevoktes synagogen av bevåpnet politi 24 timer i døgnet. I Oslo bevoktes synagogen av bevåpnet politi under hver gudstjeneste og i blant oftere.

BJØRN BRØYMER
(tekst og foto)

Jøder kan ikke føle seg trygge, hverken i Wien eller i Oslo. «Og du skal fortelle dine barn...» er tittelen på en tankevekkende utstilling om jødisk liv i Oslo gjennom 100 år, som vises i bymuseet på Frogner Hovedgård i anledning av Det Mosaiske Trossamfunds 100-års jubileum. Utstillingen lukker dørene søndag 5. juli, men åpner igjen 1. september og varer til 1. november.

I Wien finner man et permanent jødisk museum tett ved synagogen i Seitenstettengasse. Historien taler sitt om de grusomheter jøder i Europa har gjennomlevet. Anti-semitismen har alltid ligget på lur, rasismen er det verste som kan ta bopel i et menneske.

En bevåpnet vakt fra

Bundespolizei står på hjørnet av Judengasse og Sternengasse i sentrum av Wien. To ortodokse unge jøder i med langt sort skjegg, sorte hatter og lange sorte frakker går uanfektet forbi. Her ligger Arche Noah, en restaurant med jødisk, europeisk og orientalsk kjøkken. Og videre, rundt hjørnet for denne restaurant, nok en politimann med maskingevær. Vi befinner oss i Seitenstettengasse med den eldste jødiske synagogen i Wien, den eneste som ikke ble brent av nazistene under den såkalte «krystallnatten» mellom 9. og 10. november 1938. Synagogen ligger i Seitenstettengasse 4, i en staselig bygning som ble reist i årene 1825–1826 etter tegninger av Josef Kornhäufelbau.

Politimennene fraber seg fotografering. Men en av dem er frittalende nok til å innrømme at jødene i Wien ikke har grunn til å føle seg trygge og at to bevåpnede politifolk er minimum av hva som er nødvendige sikkerhetstiltak. Flere attentater har forekommet i 1980-årene, palestinske terrorister har de jødiske menigheter i kikkerten og har slått til mot denne synagogen tre ganger med blodig resultat.

Terror

I samme bygning som synagogen finner man også Jüdisches Museum de-

«Jøder tåles ikke i Norge», stod det i 1942 på butikkvindue til forretninger som ble drevet av jøder i Oslo. I dag må bevåpnet politi vokte synagogen i Bergstien i Oslo.

Stadt Wien. Men man må ikke tro at det bare er å tre inn og løse entrébillet. Man blir nøye undersøkt av de jødiske vaktene før man slipper til billettluken, man må vise pass, pressekort, legitimasjon, og så blir man spurt om hensikten med besøket. Derefter slipper man gjennom og betaler 130 shilling i entré.

Da Hitler innok Wien i mars 1938, levde det 201 000 jøder i millionbyen. Etter 12. mars 1938 ble mange østerrikske jøder regelrett slept ut av sine hjem og henrettet. Terroren mot jødene økte og «krystallnatten» ble en slutt for mange.

Monumentet mot krig og fascisme, som ble avduket 24. november 1988, står på Augustiner Platz rett bak Operaen. Den østerrikske skulptøren Alfred Hrdlicka baserte sine abstrakte figurer på samme sorte granitt

som tusener av fanger måtte bære i dødsstropene i konsentrasjonsleiren Mauthausen. De første ofre for nazismen i Østerrike var jødene og de politisk opposisjonelle.

Monumentet står der den gamle bygningen Philipp-Hof, reist i annen halvdel av det 19. århundre, stod. Huset ble bombet 12. mars 1945 og flere hundre mennesker omkom i kjelleren.

Wiesenthal

I Wien lever den berømte jødiske menneskerettighetsforkjemperen og forfatteren Simon Wiesenthal. Helt siden krigen tok slutt, har han ledet arbeidet for å oppspore nazistiske krigsforbrytere. Så lenge noen av dem er i live, må de stilles til ansvar for sine ugjerninger. Men i Wien har anti-semitismen alltid

har en bærekraft og Adolf Hitler behøvet ikke lete med lys og lykte for å få hjelp til å terrorisere den jødiske befolkning.

Det jødiske museum i Wien bekrefter nettopp det. Da Norge ble okkupert av Nazi-Tyskland kom de norske jødene straks i faresonen. 758 norske jøder ble deportert og sendt til dødsleirer i Tyskland. Bare 25 menn overlevet. Lasse Krupp kom til verden i Oslo 28. juli 1942. Han fikk aldri sølvskjeen som han fikk i fødsels gave. Lille Lasse var blant dem som ble drept i Auschwitz den 26. november 1942. En av de overlevende er overlege professor dr. med. Leo Eitinger, en annen er direktør Kai Feinberg, forstander i Det Mosaiske Trossamfund, en tredje er Sammy L. Steinmann. I likhet med Feinberg og Eitinger,

ble Steinmann sendt til Auschwitz.

Fangedrakten

Steinmann orket ikke snakke om det helvete han hadde befunnet seg i. Han tok vare på sin stripete fangedrakt med nummeret på brystet. Han gjemte den på loftet.

En dag mange år etter krigen fant en sønn fangedrakten, tok den på for å gå på karneval. Først da måtte Steinmann fortelle sine barn... Sannheten om de forferdelige han hadde gjennomgått måtte ut. Steinmann ble den 13. juli 1947 tilkjent en billighetserstatning fra den norske stat på 970 kroner, for den lidelse han hadde gjennomlevet. Man skal ikke glemme at norsk politi bistod SS med å arrestere de norske jøder.

På utstillingen i Oslo Bymuseum ser vi fangedrakten som Samuel L. Steinmann bar i utryddelsesleiren Auschwitz.

— 44 skoleklasser har besøkt utstillingen på Frogner med omvisning i løpet av bare én måned. Det er viktig at verden aldri glemmer. De grusomheter som rammet jødene bunnner i rasisme. Millioner av jøder ble utryddet, ikke bare med gass, ungarske jøder, — menn, kvinner og barn, — ble brent levende på slutten av krigen, fordi tyskerne ikke hadde kapasitet til å gasse alle ihjel, sier Jackie Feinberg, som har ansvaret for utstillingen. Hun er gift med Kai Feinberg.

Like mye

Hun har et enkelt budskap: — Alle mennesker er like mye verd.

Det er ord som overensstemmer med det svar som den jødiske vismannen Hillel gav for 2000 år siden, da han fikk spørsmålet: Kan du fortelle meg om den jødiske religion mens jeg står på ett ben?

Vismannen svarte:

— Ikke gjør mot andre det du ikke vil at andre skal gjøre mot deg. Det er læren. Resten er bare kommentarer.

101637